

Çocuklar için İstismar Bilgi Ölçeği'nin Türkçe'ye uyarlanması, geçerlik ve güvenilirliği

Adaptation, validity and reliability of the children's knowledge of abuse questionnaire to Turkish

Esmâ Sakınmaz¹, Ayşe Meydanlıoğlu²

Makale Geçmişi

Geliş : 9 Haziran 2020

Düzeltilme : 18 Ağustos 2020

Kabul : 16 Ekim 2020

Makale Türü

Araştırma Makalesi

Article History

Received : 9 Junr 2020

Revised : 18 August 2020

Accepted : 16 October 2020

Article Type

Research Article

Öz: Araştırmanın amacı, Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği'ni Türkçe'ye uyarlayarak, geçerlik ve güvenilirliğini saptamaktır. Metodolojik tipte olan bu araştırma, Antalya'daki 3 ilkokulun 4. sınıfına devam eden 367 çocuk üzerinde yapılmıştır. Verilerin toplanmasında; Çocuk Tanıtıcı Bilgi Formu ve Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği kullanılmıştır. Çalışmadan elde edilen verilerin istatistiksel değerlendirmeleri için sayı, yüzde, ortalama, standart sapma, içerik geçerlik indeksi, t testi, Kuder Richardson (KR) iç güvenilirlik katsayısı ve Rasch analizi yapılmıştır. Ölçeğin dil uyarlaması yapıldıktan sonra, kapsam geçerliği için 10 uzmandan görüş alınması sonucu hesaplanan Content Validity Index (CVI) dil ifade açısından 0,98 ve kapsam uygunluğu açısından ise 0,90 olarak belirlenmiştir. Ölçeğin iç ölçüt geçerliğinin değerlendirilmesinde alt ve üst grup ortalamaları arasında ileri düzeyde anlamlı fark olduğu ($t=-33,27$, $p<0,05$) saptanmıştır. Ölçeğin genel iç güvenilirlik katsayısı (KR 20) 0,69 olarak bulunmuştur. Ölçeğin Rasch analizi sonucunda maddelerin zorluk değerleri bakımından en zor olanlarının sırasıyla; 1, 3, 30, 29, 14, 20, 24, 9 ve 26 nolu maddeler olduğu ve uyum içi/dışı indeks değerlerinin Rasch modeline uygun olduğu tespit edilmiştir. Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği'nin geçerliği yüksek, güvenilirliği ise orta düzeyde bir araç olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, Cinsel İstismar, Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği, Geçerlik, Güvenirlik

Abstract: The aim of this research is to adapt the Children's Knowledge of Abuse Questionnaire (CKAQ) to Turkish and to determine their reliability and validity. This methodological research was carried out on 367 children attending the 4th grade of 3 primary schools in Antalya. In collecting data; Child Introductory Information Form and Child Abuse Information Scale were used. The statistical evaluations of the data obtained from the study were done by number, percentage, mean, standard deviation, content validity index, t test, Kuder Richardson (KR) internal reliability coefficient and Rasch analysis. After the language adaptation of the scale, Content Validity Index (CVI), which was calculated as a result of the opinion of 10 experts for content validity, was determined as 0,98 in terms of language expression and 0,90 in terms of content suitability. In evaluating the internal criterion validity of the scale, it was found that there was a significant difference between the averages of the upper and lower groups ($t = -33,27$, $p<0,05$). The overall internal reliability coefficient of the scale (KR 20) was found to be 0,69. As a result of the Rasch analysis of the scale, the most difficult items in terms of difficulty values are; It has been determined that there are items 1, 3, 30, 29, 14, 20, 24, 9 and 26 and the in / out fit values are in accordance with the Rasch model. It has been determined that the Children's Knowledge of Abuse Questionnaire is a high validity and a medium level of reliability.

Keywords: Child, Sexual Abuse, Children's Knowledge of Abuse Questionnaire, Validity, Reliability

DOI: 10.24130/eccd-jecs.1967202043271

Başlıca Yazar: Ayşe MEYDANLIOĞLU

¹Akdeniz Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Anabilim Dalı, esma.07.66@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4407-4733>

²Akdeniz Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı, ayseuslu@akdeniz.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9799-937X>

Bu makale "Çocuklar için İstismar Bilgi Ölçeği'nin Türkçe'ye uyarlanması, geçerlik ve güvenilirliği" başlıklı Yüksek Lisans tez çalışmasından türetilmiştir.

SUMMARY

Introduction

Child sexual abuse is considered an important public health problem due to its devastating effects on victims and their families. Since one of the biggest obstacles to efforts to prevent child sexual abuse is the lack of knowledge of children, it is necessary to determine what children know about sexual abuse. There are 10 main themes in the prevention of sexual abuse for children; owning the body, proper touching, inappropriate touching, private areas, not keeping secrets, identifying strangers, telling the child to someone he / she trusts, knowing that familiar people can also exploit him / her, learning that the child is not his fault, and the risk of sexual abuse of men. The aim of this research is to adapt the Children's Knowledge of Abuse Questionnaire (CKAQ), which includes these basic prevention issues, to Turkish and to determine their reliability and validity.

Method

This methodological type of research was conducted on 367 children attending the 4th grade of Antalya's 3 primary schools. As a data collection tool; 'Childrens' Identification Form' and the Children's 'Abuse Information Scale' form were used. For the statistical analysis of the data obtained from the study, SAS 9.4 package program was used and number, percentage, mean, standard deviation, content validity index, T test, KR 20 internal reliability coefficient and Rasch analysis were performed. Permissions were obtained from the developer of the scale, the Akdeniz University Medical faculty of clinical studies ethics committee, Antalya Province National Education Management as well as written permissions from the parents of the children.

Results

The adaptation and translation process procedure of the scale recommended by WHO were used in the scale's valid language. 10 experts were interviewed for the scope of coverage and it was determined that the experts were in association on subjects related to the scale items. It was found that there was a significant difference between the lower and upper group means in the evaluation of the scale's internal ranking criteria ($t=-33.27$, $p<0.05$) and the validity of the internal scale was determined. It was also found that the overall internal safety factor of KR 20 was 0.69. As a result of the Rasch analysis on the scale, in terms of the items' most difficult values. When both the external and external index values were examined, it was found that the data were suitable for the Rasch model for both indexes.

Conclusion and Discussion

It has been determined that CKAQ is high and the reliability is at medium-level as a tool. This can be used by health personnel, social workers and teachers who work with children. In future research, the items that children find difficult to answer can be reconsidered and the validity and reliability of the scale may be investigated for the different age groups of the children.

GİRİŞ

Çocuk cinsel istismarı, kurbanları üzerindeki yıkıcı etkileri nedeniyle, Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ 2016) tarafından belirlenen 24 global risk faktörü arasında yer almaktadır. Çocuklara yönelik cinsel istismar, küresel hastalık yükünün yaklaşık %0,6'sına ve 9 milyon sağlıklı yaşam yılı kaybına neden olmaktadır. Cinsel istismar mağdurları üzerinde yaşamları boyunca psikolojik, davranışsal ve somatik bozukluklara yol açabilmektedir (Weber, Jud ve Landolt, 2016). Çocuk cinsel istismarı toplum için mali bir yük olarak da karşımıza çıkmaktadır (Witt, Brown, Plener, Brähler ve Fegert, 2017). Bu nedenle de sadece çocukları ve aileleri değil, tüm toplumu ilgilendiren önemli bir halk sağlığı sorunu olarak ele alınmaktadır (Lonne, Scott, Higgins ve Herrenkohl, 2019).

Çocuklara yönelik cinsel istismar artan sıklığı nedeniyle, son zamanlarda dünyada ve ülkemizde gündemde önemli sıralarda yer almaktadır. Dünya Sağlık Örgütü 2016 yılı verilerine göre, dünyada cinsel istismara uğrayan çocuk oranı; kızlarda %18, erkeklerde ise %8'dir. Çeşitli ülkelerde yapılan çalışmalarda çocuklarda cinsel istismar görülme oranı; kızlarda %8-31 ve erkeklerde %3-17 arasında değişmekte olup, kızlarda maruziyet daha fazladır (Pereda, Guilera, Forn ve Gómez-Benito, 2009; Stoltenborgh, VanIjzendoorn, Euser ve Bakermans-Kranenburg, 2011; Barth, Bermetz, Heim, Trelle ve Tonia, 2013). Türkiye'de de çocuklara yönelik cinsel istismar oldukça yaygın olup, ortaokul öğrencilerinde %6,4, lise kız öğrencilerde %13,4 ve üniversite öğrencilerinde ise %28 oranında maruziyet tespit edilmiştir (Uslu ve Kapçı, 2014).

Çocuklara yönelik cinsel istismar toplumda sıkça tartışılan bir durum olmasına rağmen, çocuk cinsel istismarının kendine özgü özellikleri nedeniyle, istismar olgularının çok az bir kısmı saptanabilmektedir (Yakut ve Korkmaz, 2013). Bu özellikler arasında: genellikle fiziksel güç / şiddet içermemesi; failin genellikle bilinen ve güvenilir bir kişi olması ve istismarı gizlemeye çalışması; istismarın zamanla daha invaziv hale gelen tekrarlanan olaylar şeklinde ortaya çıkması gibi durumlar yer almaktadır (DSÖ 2016). Bu gibi özellikler, çocukların cinsel istismarı fark etmelerini güçleştirdiği için, çocukların vücut güvenliği hakkında eğitilmeleri ve çocuklarla cinsel konularda açık bir iletişime geçilmesi önerilmektedir (Wood ve Archbold, 2015; The National Child Traumatic Stress Network, 2016).

Çocuk cinsel istismarını önlemeye yönelik çabaların önündeki en büyük engellerden biri, çocukların bu konudaki bilgi eksikliği olduğu için, çocukların cinsel istismar konusunda neler bildiğinin belirlenmesi önemlidir (Calkin, Fargo, Jeglic ve Terry, 2015). Ülkemizde çocuk cinsel istismarına yönelik yapılan çalışmalar ve kullanılan ölçüm araçları daha çok istismarı belirlemeye yönelik olup (Sofuoğlu ve diğerleri, 2014; Koç, Şahin, Güngör, Dağlı-Şahin ve Derman, 2015), çocukların cinsel istismar konusunda bilgi düzeyini ölçen, Türkçe geçerlik güvenirliği yapılmış ölçüm aracı

bulunmamaktadır. Bu nedenle bu çalışmada Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği'ni (ÇİBÖ) Türkçeye uyarlayarak, geçerli ve güvenilir bir araç olup olmadığını değerlendirmek amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Örneklem

Araştırma, Antalya'nın en büyük merkez ilçelerinden biri olan Muratpaşa ilçesindeki farklı sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerin çocuklarının öğrenim gördüğü üç okulda yapılmıştır. Geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları için önerilen, ölçek toplam madde sayısının 5-10 katı sayıda bireyin alınması bilgisine (Esin, 2014) dayanarak, araştırmanın örneklem büyüklüğü ölçek madde sayısının 10 katı olan 330 çocuk olarak belirlenmiştir. Ancak çalışmada örneklem seçimine gidilmeyip, seçilen okulların 4. sınıfına devam eden 488 çocuktan, aile onamı olan ve çalışmaya katılmaya gönüllü olan toplam 367 çocuk çalışmaya dahil edilmiştir. Araştırmanın verileri kurum izni ve etik kurul onayı alındıktan sonra Ocak 2018'de yüksek lisans tezi kapsamında toplanmıştır.

Veri Toplama Araçları

Çocuk Tanıtıcı Soru Formu

Araştırmanın bağımsız değişkenleri hakkında veri toplamak amacıyla araştırmacı tarafından literatür doğrultusunda bu çalışma için (Bulut, 2016; Lewis, McElroy, Harlaar ve Runyan, 2016; Ersoy, 2017) geliştirilen soru formu, çocuklar ve aileleriyle ilgili toplam 17 soru içermektedir. Soru formunda, çocuğun cinsiyeti, yaşı, sınıfı, kardeş sayısı, anne ve babasının yaşı, anne babasının öğrenim düzeyi ve mesleği, aile yapısı ve okul öncesi eğitim bilgileri yer almaktadır.

Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği

Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği (Children's Knowledge of Abuse Questionnaire-CKAQ) 1992 yılında Tutty tarafından, çocukların cinsel istismarı önleme kavramlarına ilişkin bilgi düzeyini test etmeye yönelik geliştirilmiş bir ölçüm aracıdır. Ölçek, 1995 yılında revize edilmiş ve 6-12 yaşlarındaki çocuklara yönelik 33 madde standardize edilerek kullanılmaya başlanılmıştır. Bu çalışmada ölçeğin revize edilmiş formu kullanılmıştır. Ölçek, akranlarına bağlılık, cinsel olmayan dokunma ve yabancılara karşı tutum gibi genel maddelerle başlar. Bu alanlar çocuklara tanıdık gelir ve sorulara rahatlıkla yanıt verebilmelerini kolaylaştırır. Cinsel istismar ve tanıdık insanların olası kafa karıştırıcı veya rahatsız edici dokunuşlarına ilişkin maddeler ise ölçeğin sonlarına doğru yer alır. Ölçeğin doğru-yanlış-bilmiyorum şeklinde yanıt seçenekleri olup, doğru yanıt için "1", yanlış ve bilmiyorum yanıtları için "0" verilerek toplam puan hesaplanır. Ölçeğin 1, 3, 11, 12, 15, 19, 22, 25, 27, 31, 32. maddeleri yanlış olarak değerlendirilir. Ölçeğin 2, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 13, 14, 16, 17, 18,

20, 21, 23, 24, 26, 28, 29, 30, 33. maddeleri ise doğru olarak değerlendirilir. Ölçekten alınabilecek toplam puan 0 ila 33 arasında değişmekte olup, ölçekten veya alt boyutlarından alınan puanın yüksek olması bilginin daha fazla olduğunu gösterir. Ölçeğin orijinalinin iç tutarlılığı (KR-20) 0,87 ve test-tekrar test güvenilirliği (KR-20) 0,88 ile oldukça yüksektir.

Ölçek, uygun dokunma (UD) ve uygun olmayan dokunma (UOD) olan iki alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin ilk oluşturulan orijinal formunda yalnızca “uygun olmayan dokunma alt boyutu” mevcutken, revize formunda “uygun dokunma” adlı 9 maddelik yeni alt boyut eklenmiştir. Uygun olmayan dokunma alt boyutu ise 24 maddeden oluşmaktadır ve ölçeğin psikometrik ölçümleri bu alt boyuta göre hesaplanmıştır. Uygun olmayan dokunma alt boyutu için güvenilirlik, bu ölçeğin kısmi veya tam sürümünü kullanan çalışmalarda defalarca gösterilmiş olmasına rağmen, uygun dokunma için rapor edilen psikometrik veriler yoktur (Tutty, 1997). Ölçeğin uygun olmayan dokunma alt boyutuna ilişkin bu çalışmalarda elde edilen iç güvenilirlik tutarlık katsayısı 0,70 ila 0,87 arasında değişmektedir (Tutty, 1995, Oldfield, Hays ve Megel, 1996; Alexander, 1998; Weir, 1999; Sánchez ve Sánchez, 2006; Daigneault, Hebert, McDuff ve Frappier, 2012).

Araştırma Verilerinin Değerlendirilmesi

Çalışmada elde edilen verilerin istatistiksel analizleri için Statistical Analysis Software (SAS) ve Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) programları kullanılmıştır. Araştırmada tanımlayıcı istatistikler (ortalama ve standart sapma, sayı ve yüzde) ile geçerlilik analizleri olarak dil geçerliği, kapsam geçerliği (uzman görüşü ve içerik indeksi) ve iç ölçüt geçerliği (alt ve üst grup puan ortalamalarının karşılaştırılması için t testi) kullanılmıştır. Güvenirlik analizinde ise, iç tutarlık katsayısı (KR-20) ve madde analizi kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan 33 maddeden oluşan ÇİBÖ'ye çocukların verdikleri yanıtlar “1” ve “0” olacak şekilde iki kategorili hale dönüştürülmüştür. Bu nedenle dikotom ölçeklerde kullanılan madde analizi (Rasch Analizi) yapılmıştır. Rasch analizi, modern test yaklaşımlarının gizli kuramı çerçevesinde daha çok iki şıklı değişkenleri değerlendirmede kullanılan bir yaklaşımdır ve kişinin soruya doğru yanıt verme olasılığının onun yeteneğine bağlı olduğunu belirtmektedir (DeMars, 2010). Verilerin Rasch modeline uygun olmaları uyum içi / uyum dışı değerlerinin (Infit ve outfit MNSQ) 1.0'e yakın değer almaları ile gerçekleşir ve 0,7-1,4 aralığındaki değerler kabul edilebilir olarak değerlendirilir (Bond ve Fox, 2007).

Araştırmanın Etik Onamı

Araştırmada kullanılan ÇİBÖ'yü geliştiren Lalie M. Tutty'den E-posta yolu ile izin alınmıştır. Araştırmanın yapılabilmesi için Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan (Kabul No: 177 ve Tarih: 22.03.2017) ve Antalya İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden yazılı izin alınmıştır. Veriler toplanmadan önce ebeveynlere Aydınlatılmış Onam Formu imzalatılarak yazılı izinleri alınmıştır. Öğrencilere çalışmaya katılımın gönüllü olduğu, verdikleri bilgilerin gizli tutulacağı ve istedikleri anda çalışmadan ayrılacakları açıklanmıştır.

Ölçeğin Dil Uyarlama Çalışmaları

Çalışmada ÇİBÖ'nün Türkçeye uyarlama çalışmaları kapsamında, DSÖ'nün (2017) önerdiği ölçeklerin adaptasyon ve çeviri süreci izlenmiştir. Bu prosedürün basamaklarına ilişkin yapılanlar şunlardır:

İleri Çeviri

Bu basamakta ölçeğin İngilizceden Türkçeye çevirisi, bir yeminli tercüman, bir mütercim tercüman ve bir tıbbi tercüman tarafından yapılmıştır. Tez danışmanı ve araştırmacı tarafından bu üç çeviri karşılaştırılarak ölçeğin Türkçe formatı oluşturulmuştur.

Uzman Paneli

Ölçeğin oluşturulan Türkçe versiyonu, 04 Mayıs 2017 tarihinde toplanan uzman panelinde tartışılmıştır. Danışman öğretim üyesi başkanlığında toplanan uzman panelinde yer alan kişiler; iki dile (İngilizce ve Türkçe) hakim Yabancı Diller Meslek Yüksekokulu'ndan bir okutman, ölçek uyarlaması konusunda uzman bir Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı öğretim üyesi, çocuk istismarı ve ihmal konusunda uzman bir sosyal pediatrist ve araştırmacıdır. Panelde ölçeğin Türkçeye çevrilen versiyonunun her maddesi, anlaşılabilirlik ve Türk kültürüne uygunluk açısından değerlendirilmiş ve orijinal maddeleri ile karşılaştırılmıştır. Bunun sonucunda ölçeğin Türkçe versiyonundaki bazı maddelerindeki ifadelerde uzmanların görüşü önerisinde bazı küçük değişiklikler yapılmıştır.

Geri Çeviri

Ölçeğin uzman paneli sonrası oluşturulan Türkçe versiyonu, ÇİBÖ hakkında bilgisi olmayan, her iki dile hakim, ancak anadili İngilizce olan bağımsız bir çevirmen tarafından İngilizceye çevrilmiştir. Bu oluşturulan İngilizce versiyonu, ölçeği geliştiren yazara gönderilmiş ve değişiklik yapılan maddeler konusunda görüşü alınmıştır. Yazarın önerileri doğrultusunda orijinali ile aynı anlama gelmeyen bazı ölçek maddeleri tekrar gözden geçirilerek ölçeğe son şekli verilmiştir. Maddelerde yapılan değişiklikler konusunda panele katılan uzmanlardan da tekrar yazılı veya sözlü onay alınmıştır.

Ön Test

Bu çalışmada, dil geçerliği sağlanan ölçek, hedef grupta yer alan ve araştırma kriterlerine uyan 10 çocuğa uygulanarak soruların anlaşılabilirlik düzeyi belirlenmiştir. Ön test, hedef grubun özelliklerine uygun en az 10 kişilik bir gruba uygulanmalıdır (Borsa, Damásio ve Bandeira, 2012). Ön test uygulanan katılımcılara ölçekte anlamadığı ifade, kelime ya da uygun olmayan içerik olup olmadığı sorulmuş ve ifadelerin çocuklar tarafından anlaşılır olduğu saptanmıştır.

Ölçeğin Son Hali

Yukarıda bahsedilen aşamaları geçtikten sonra ÇİBÖ'ye son hali verilmiştir.

Belgelendirme

Tüm kültürel adaptasyon prosedürleri izlenerek ÇİBÖ'nün Türkçeye adaptasyon süreç basamakları belgelendirilmiştir.

BULGULAR

Katılımcılara Ait Özellikler

Araştırmaya dahil edilen çocuklar ve ebeveynlerinin sosyo-demografik özelliklerine ilişkin bulgulara Tablo 1'de yer verilmiştir. Araştırmaya katılan çocukların %72,2'si 10 ve üzeri yaşında, %54,2'si kız ve yaklaşık yarısı ilk çocuk olup, %77'sinin 2 veya 3 kardeşi bulunmaktadır. Çocukların annelerinin yarıya yakınının (%47,5), babalarının yarısından fazlasının (%58,9) lise ve üzeri eğitim düzeyine sahip oldukları, annelerin yaklaşık üçte birinin (%33,6), babaların büyük çoğunluğunun (%93,1) çalıştığı ve ailelerin yarısının orta ekonomik düzeye sahip olduğu belirlenmiştir (Tablo 1).

Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği'nin her bir maddesine ilişkin ortalama, standart sapma, çarpıklık değerleri Tablo 2'de verilmiştir. Buna göre ölçeğin 33 maddesinin çarpıklık değerlerinin -2,52 ile 1,94 aralığında dağıldığı görülmektedir (Tablo 2).

Geçerlik Analizleri

Kapsam geçerliği

Kapsam geçerliği analizinde, 1983 yılında Waltz ve Bausell tarafından geliştirilen "Content Validity Index (CVI)" kullanılabilir (Esin, 2014). Bu çalışmada ölçeğin kapsam geçerliğinin sağlanması amacıyla 10 uzmandan görüş alınmıştır. Uzmanlar ölçek maddelerine; 1 (çok değişiklik gerekiyor), 2 (az değişiklik gerekiyor), 3 (uygun) veya 4 (çok uygun) şeklinde puan vermişlerdir. Uzmanlardan gelen öneriler doğrultusunda ölçek maddelerinde gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Bu çalışmada dil

ifade açısından madde içerik indeksi 0,98; kapsam uygunluğu açısından ise ölçek içerik indeksi 0,90 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 1. Çocukların bazı tanıtıcı özellikleri

Özellikler		f	%
Yaş (n=367)	9 yaş	102	27,8
	10 yaş	265	72,2
Cinsiyet (n=367)	Kız	199	54,2
	Erkek	168	45,8
Anne Eğitim Durumu (n=353)	İlkokul ve altı	103	29,2
	Ortaokul	65	18,4
	Lise	115	32,6
	Üniversite ve üstü	70	19,8
Anne Çalışma Durumu (n=366)	Çalışıyor	123	33,6
	Çalışmıyor	243	66,4
Baba Eğitim Durumu (n=353)	İlkokul ve altı	68	19,2
	Ortaokul	77	21,8
	Lise	102	29,0
	Üniversite ve üstü	106	30,0
Baba Çalışma Durumu (n=363)	Çalışıyor	338	93,1
	Çalışmıyor	25	6,9
Ailenin Ekonomik Durumu (n=363)	Düşük düzey	105	28,9
	Orta düzey	183	50,4
	Yüksek düzey	75	20,7

İç Ölçüt Geçerliği

Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği'nin iç ölçüt geçerliği, araştırmaya katılan çocukların ölçek maddelerine verdikleri puanlar en yüksekten en düşüğe doğru sıralanarak değerlendirilmiştir. Dağılımın %27 alt ve %27 üst grup puan ortalamaları arasındaki fark t testi ile analiz edilmiştir. Buna göre alt üst grup arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($t=-33,27$, $p<0,05$).

Tablo 2. Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği'nin ortalama, standart sapma ve çarpıklık değerleri (n=367)

Özellikler	Ortalama	Standart Sapma	Çarpıklık
Yaş	9,5	1,2	0,1
Cinsiyet	1,5	0,5	0,1
Anne Eğitim Durumu	2,5	1,2	0,1
Anne Çalışma Durumu	1,5	0,5	0,1
Baba Eğitim Durumu	2,5	1,2	0,1
Baba Çalışma Durumu	1,5	0,5	0,1
Ailenin Ekonomik Durumu	2,5	1,2	0,1

Maddeler	Ortalama	Standart sapma	Çarpıklık
1. Sırları her zaman saklamalısın.	0,15	0,36	1,94
2. Sevdiğin birinin sana sarılmasında bir sakınca yoktur.	0,74	0,44	-1,07
3. Bir kişinin yabancı olduğunu her zaman anlayabilirsin, çünkü onlar sana zarar verebilecek tehlikeli birine benzer.	0,24	0,43	1,21
4. Çocukların çoğu, gece yatmadan önce anne ve babasından bir öpücük almayı sever, yani bu iyi bir dokunuştur.	0,95	0,23	-3,94
5. Bazen bir yetişkine “hayır” demende bir sakınca yoktur.	0,65	0,48	-0,65
6. Birisi sana hoşlanmadığın bir şekilde dokunduğunda “hayır” deyip uzaklaşmada bir sakınca yoktur.	0,77	0,42	-1,26
7. Birisi seni tanıdığını söylese bile, eğer sen onu tanımiyorsan, o kişi yabancıdır.	0,88	0,33	-2,31
8. Kucaklaşmalar ve gıdıklamalar fazla uzun sürerse, kötü dokunuşlara dönüşebilir.	0,78	0,41	-1,39
9. Eğer bisikletinden düşüp özel bölgelerini incitirsen, doktor veya hemşirelerin, giysilerinin altına bakmasında bir sakınca yoktur.	0,48	0,50	0,09
10. Eğer birisi sana hoşlanmadığın bir şekilde dokunursa, bunu güvendiğin birine söylemelisin.	0,80	0,40	-1,54
11. Eğer arkadaşın, elindeki tek şekerini onunla paylaşmazsan seninle artık arkadaş olmayacağını söylese, şekerini ona vermelisin.	0,75	0,44	-1,14
12. Eğer birisi sana hoşlanmadığın bir şekilde dokunursa, bu senin hatandır.	0,77	0,42	-1,28
13. Eğer birinin sana dokunma şeklinden hoşlanmazsan, “hayır” demende bir sakınca yoktur.	0,84	0,37	-1,85
14. Yabancılar diğer herkes gibi görünürler.	0,37	0,48	0,55
15. Eğer bir yetişkin sana bir şey yapmanı söylese, onu her zaman yapmak zorundasın.	0,75	0,43	-1,17
16. İlk başlarda kendinizi iyi hissettiren bazı dokunuşlar, daha sonra kafa karıştırıcı hale gelebilir.	0,77	0,42	-1,31
17. Bir dokunuşun iyi olup olmadığı konusunda kendi hislerine güvenebilirsin.	0,77	0,42	-1,28
18. Sevdiğin bir yetişkinin sana sarılmasında herhangi bir sakınca yoktur.	0,70	0,46	-0,86
19. Okuldaki belalı bir çocuk sana bir şey yapmanı emrederse, bunu yapman daha iyi olur.	0,89	0,31	-2,52
20. Sevdiğin biri bile sana kendini kötü hissettirecek şekilde dokunabilir.	0,44	0,50	0,25
21. Okulda iyi bir şey yaptığında, sevdiğin bir öğretmenin sırtına hafifçe dokunması, iyi bir dokunuştur.	0,77	0,42	-1,30
22. Hoşlansan da hoşlanmasan da yetişkinlerin sana dokunmasına izin vermelisin.	0,83	0,38	-1,77
23. Eğer birisi sana kendini iyi hissettirmeyecek şekilde dokunursa, birileri sana inanıncaya kadar bunu anlatmaya devam etmelisin.	0,57	0,50	-0,28
24. Bazen, ailedeki biri sana hoşlanmayacağını bir şekilde dokunabilir.	0,46	0,50	0,17
25. Erkek çocuklar, birinin onların özel yerlerine dokunması konusunda endişe etmek zorunda değildir.	0,80	0,40	-1,54
26. Eğer annen senin daha önce tanışmadığın bir komşunuzla karşılaşp konuşmaya başlarsa, senin de onunla konuşmada bir sakınca yoktur.	0,49	0,50	0,06
27. Eğer bir arkadaşının babası, kaybolan kedisini aramak için senden yardım isterse, hemen onunla gidip, ona yardım etmelisin.	0,56	0,50	-0,23
28. Eğer okulunda en iyi resim yarışmasını kazanırsan ve sevdiğin bir komşu, seni tebrik etmek için sana kısıcak sarılırsa, bu iyi bir dokunuştur.	0,83	0,38	-1,77
29. Çoğu insan yabancıdır ve yabancıların çoğu iyidir.	0,28	0,45	1,00
30. Tanıdığın birisi, hatta bir akraban bile, kafanın karışmasına neden olacak bir şekilde özel yerlerine dokunmak isteyebilir.	0,27	0,44	1,06
31. Kıyafetlerini çıkarıp yatma vakti olmadığı halde, eğer bakıcın/seninle ilgilenen kişi giysilerini çıkarmanı isterse, bunu yapmak zorundasın.	0,83	0,37	-1,80

32. Eğer sen banyo yaparken içeri biri girerse ve sen bundan rahatsız olursan, sadece sessiz kalmalısın.	0,83	0,38	-1,72
33. Eğer bir alışveriş merkezinde aileni kaybedersen, yabancı olsalar bile bir satış elamanı ya da güvenlik görevlisinden yardım istemende bir sakınca yoktur.	0,81	0,39	-1,63

Güvenirlilik Analizleri

Çocukların ÇİBÖ'nün tüm maddelerinden aldıkları genel puan ortalaması $21,80 \pm 4,209$ (8-32), uygun olmayan dokunma alt boyut ortalaması $15,77 \pm 3,348$ (6-24) ve uygun dokunma alt boyut puan ortalaması $6,03 \pm 1,773$ (0-9) olarak bulunmuştur (Tablo 3).

Tablo 3. Çocukların Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği'nin toplamından ve alt boyutlarından aldıkları puanların dağılımı (n=367)

Ölçek Alt Boyutları	Madde Sayısı	Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maksimum
Uygun olmayan dokunma	24	15,77	3,348	6	24
Uygun dokunma	9	6,03	1,773	0	9
Genel	33	21,80	4,209	8	32

İç Tutarlık

Çalışmanın iç tutarlığının değerlendirilmesinde, bu ölçeğin kullanıldığı diğer çalışmalarda (Sánchez ve Sánchez, 2006; Baker, Gleason, Naai, Mitchell ve Trecker, 2012; Gangos, Nega ve Aperi, 2018) olduğu gibi ölçeğin tüm maddeleri tek boyut olarak ele alınıp, gerekli analizler yapılmış, daha sonra orijinal çalışma ile karşılaştırma yapabilmek için 24 maddelik uygun olmayan dokunma alt boyutunun KR 20 iç tutarlık güvenirlik katsayısına bakılmıştır. Bu çalışmada ÇİBÖ'nün 33 maddesinin KR 20 iç tutarlık güvenirlik katsayısı: 0,69; 24 maddelik uygun olmayan dokunma alt boyutu için de KR 20 iç güvenirlik katsayısı 0,64 olarak bulunmuştur.

Madde Analizi (Rasch Analizi)

Bu araştırmada, ÇİBÖ'nün 33 maddesine ilişkin verilerin Rasch modeline uygun olup olmadıklarını araştırmak için yapılan Rasch analizi sonuçları Tablo 4'de yer almaktadır. Bu tablo, zorluk değerlerine göre maddeleri en zor olandan en kolay olana doğru sıralı bir biçimde göstermektedir. Buna göre tablo incelendiğinde, zorluk değerleri bakımından en zor olan maddelerin sırasıyla; 1, 3, 30, 29, 14, 20, 24, 9 ve 26 nolu maddeler olduğu görülmektedir. Buna karşın 4, 19 ve 7 nolu maddeler ise çocukların en kolay cevapladığı maddeler olmuştur. Yine bu tablodaki uyum içi ve dışı indeks değerleri incelendiğinde, bu değerlerin ortalamalarının sırasıyla 1,00 ve 0,99 olduğu, her iki indeks için de 0,7-1,4 aralığını aşan maddelerin bulunmadığı görülmektedir (Tablo 4).

Tablo 4. Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği'nin maddelerinin Rasch analizi bulguları

Madde	Zorluk	Standart Hata	Uyum İçi		Uyum Dışı	
			MNSQ	Z-STD	MNSQ	Z-STD
1	2,78	0,15	1,05	0,56	1,20	1,36
3	2,15	0,13	1,08	1,25	1,15	1,52
30	2,01	0,12	0,97	-0,43	1,01	0,19
29	1,95	0,12	1,06	1,05	1,19	2,24
14	1,49	0,11	1,13	3,02	1,21	3,41
20	1,15	0,11	1,00	0,08	0,99	-0,25
24	1,07	0,11	1,05	1,40	1,05	1,02
9	0,98	0,11	1,02	0,49	1,03	0,76
26	0,94	0,11	1,10	2,85	1,13	2,82
27	0,62	0,11	1,04	1,06	1,03	0,61
23	0,56	0,11	0,98	-0,58	0,97	-0,65
5	0,15	0,12	0,96	-0,81	0,93	-1,08
18	-0,07	0,12	0,92	-1,46	0,90	-1,42
2	-0,28	0,13	1,00	-0,01	0,98	-0,19
11	-0,34	0,13	0,99	-0,12	0,99	-0,03
15	-0,37	0,13	1,05	0,75	1,05	0,60
6	-0,46	0,13	0,94	-0,83	0,91	-0,93
12	-0,47	0,13	1,00	0,09	0,98	-0,13
17	-0,47	0,13	0,95	-0,65	0,91	-0,95
21	-0,49	0,13	0,97	-0,41	0,92	-0,75
16	-0,51	0,13	0,94	-0,82	0,91	-0,92
8	-0,58	0,13	1,00	-0,02	0,99	-0,05
10	-0,71	0,14	0,96	-0,48	0,95	-0,44
25	-0,71	0,14	0,98	-0,22	0,93	-0,55
33	-0,78	0,14	0,97	-0,32	0,95	-0,42
32	-0,87	0,14	1,02	0,25	0,88	-0,92
22	-0,91	0,15	0,93	-0,81	0,79	-1,66
28	-0,91	0,15	0,95	-0,54	0,93	-0,50
31	-0,93	0,15	1,04	0,43	1,07	0,57
13	-0,97	0,15	0,90	-1,05	0,76	-1,91
7	-1,31	0,17	1,00	0,05	0,99	-0,01
19	-1,45	0,17	1,00	0,02	1,11	0,65
4	-2,25	0,23	1,00	0,04	0,93	-0,18
Ortalama	0,00	0,13	1,00	0,12	0,99	0,05
Standart Sapma	1,17	0,02	0,05	0,99	0,11	1,21
Minimum	-2,25	0,11	0,90	-1,46	0,76	-1,91
Maksimum	2,78	0,23	1,13	3,02	1,21	3,41

SONUÇ ve TARTIŞMA

Ölçeğin Dil Uyarlama Çalışmalarının İncelenmesi

Ölçeğin dil uyarlamasının DSÖ'nün önerdiği ölçeklerin adaptasyon ve çeviri süreci prosedürünün basamaklarına uygun olarak gerçekleştirilmiş olması, ölçeğin dil ve kültürel adaptasyonu açısından bir avantaj sağlamıştır. Ayrıca bu çalışmadaki konunun hassasiyetinden dolayı, uzman paneline davet edilen kişilerin seçimine özellikle dikkat edilmiştir. Böylece uzman panelinde ÇİBÖ'nün maddeleri hem çocukların gelişim düzeyine hem dilimize hem de kültürümüze uygunluğu açısından tartışılabilmiş ve ölçeğin Türkçe versiyonu oluşturulmuştur. Ölçeğin geri çevirisi de ölçeğin yeni oluşturulan versiyonunun kavramsal ve yapı olarak orijinali ile uygunluğunun gösterilebilmesi için önemlidir (Coster ve Mancini, 2015; Jesus ve Valente, 2016). Bu çalışmada geliştirilen ölçeğin elde edilen İngilizce versiyonu konusunda, ölçeği geliştiren yazardan görüş alınması, ölçeğin kavram ve yapı olarak orijinali ile uyumunu güçlendirmiş, böylece ölçeğin anlamsal eşdeğerliliği sağlanmıştır. Ayrıca çocukların ölçek maddelerini rahatlıkla anlayıp anlamadıklarını test etmek için, ön uygulama yapılması da maddelerin anlaşılabilirliğini göstermiş ve sonuç olarak ÇİBÖ'nün dil geçerliği sağlanmıştır.

Geçerlik Analizlerinin İncelenmesi

Kapsam geçerliğinin saptanmasında, uzman görüşlerinin alınması kullanılan en etkili yöntemlerden biridir (Aksayan ve Gözüm 2002). Bu çalışmada, ölçeğin kapsam geçerliğinin belirlenmesi için çocuklarla çalışma deneyimi olan uzmanlar tercih edilmiştir. Uzman görüşleri ile değerlendirilen ölçek içerik analizinde; dil ifade madde içerik indeksinin 0,78'in üzerinde, ölçek içerik geçerlik indeksinin ise 0,80 ve üzerinde olması beklenmektedir (Polit ve Beck, 2006). Bu çalışmada dil ifade madde içerik indeksi 0,98, kapsam uygunluğu açısından ise ölçek içerik indeksi 0,90 olarak hesaplanmış, bu sonuca göre uzmanların ölçek maddeleri ile ilgili olarak görüş birliğinde oldukları saptanmıştır. Uzmanlar arası görüş birliğinin sağlanmasının, ölçeğin bütününe ve her bir maddesinin ölçülmesi istenen yapıyı değerlendirdiği, yani içerik geçerliğinin sağlandığı anlamına geldiği düşünülerek (Çapık, Gözüm ve Aksayan, 2018), madde çıkarmadan çalışmaya devam edilmesine karar verilmiştir.

Ölçeğin iç ölçüt geçerliği analizi sonucunda ise, ölçeğin alt ve üst gruplarının ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak ileri düzeyde anlamlı bulunmuştur. Bu durum, maddelere verilen yanıtlar toplamında, maddelerin iyi ayrıştırılabildiğini göstermektedir. Yapılan bu analizler sonucunda ÇİBÖ'nün Türkiye'de çocukların bilgi düzeylerini incelemeye geçerliği yüksek bir ölçek olduğu sonucuna varılmıştır.

Güvenirlilik Analizlerinin İncelenmesi

Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği'nin güvenilirliğini değerlendirmek amacıyla öncelikle ölçek ve alt boyutları için tanımlayıcı istatistikleri hesaplanmıştır. Çocukların ölçek maddelerine ilişkin genel

puan ortalaması $21,80 \pm 4,209$ olup, uygun olmayan dokunma alt boyut puan ortalaması $15,77 \pm 3,348$ ve uygun dokunma alt boyut puan ortalaması $6,03 \pm 1,773$ olarak belirlenmiştir. Ölçeğin orijinal çalışmasında uygun olmayan alt boyut puan ortalaması $19,0 \pm 4,4$, uygun dokunma alt boyut puan ortalaması $7,7 \pm 1,3$ (Tutty, 1997); Yunanca diline uyarlanma çalışmasında uygun olmayan alt boyut puan ortalaması $13,58 \pm 3,75$, uygun dokunma alt boyut puan ortalaması $6,98 \pm 1,83$ (Gangos ve diğerleri, 2018); ölçeğin kullanıldığı başka bir çalışmada ise uygun olmayan alt boyut puan ortalaması $13,30 \pm 3,84$, uygun dokunma alt boyut puan ortalaması $6,46 \pm 1,72$ (Pulido ve diğerleri, 2015) olup, bu çalışma sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Aynı zamanda, bu araştırmada ölçek ve alt boyutları için standart hata değerlerinin küçük olması, ölçme aracının güvenilirliğinin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir (Yurdugül, 2006).

Ölçeğin iç tutarlık hesaplamalarında sıklıkla Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı hesaplaması yapılır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2011; Alpar, 2014). Ancak dikotom yapılarda, yani “doğru-yanlış”, “evet-hayır”, “var-yok” gibi yapıdaki ölçeklerde iç tutarlılığın belirlenmesinde KR 20, 21 güvenilirlik katsayıları kullanılır (Şencan, 2005, Tezbaşaran, 2008) ve bu katsayının 0,60 üzerinde olması beklenir (Turgut ve Baykul, 2010; Büyüköztürk, 2016). Bu çalışmada ÇİBÖ'nün tüm maddelerinin KR 20 değeri 0,69 olarak hesaplanmış ve ölçeğin orta düzeyde güvenilir olduğu sonucuna varılmıştır. Ölçeğin Hawaii diline uyarlama çalışmasında da KR-20 değeri 0,68 (Baker ve diğerleri, 2012); Fransızca diline uyarlama çalışmasında ise 0,78 (Daigneault ve diğerleri, 2012) olarak bulunmuştur. Bu çalışmada elde edilen KR değeri, ölçeğin farklı dile uyarlandığı ve tüm maddelerinin kullanıldığı bu çalışmalardaki değerlere benzer çıkmıştır.

Ölçeğin orijinalinde ve diğer bazı çalışmalarda ise sadece 24 maddelik uygun olmayan dokunma alt boyutunun iç güvenilirlik katsayısının hesaplandığı görülmüştür. Tutty tarafından yapılan (1997) çalışmada, uygun olmayan dokunma alt boyutu için iç tutarlılık katsayısı 0,87; diğer çalışmalarda ise 0,70 ila 0,87 arasında bulunmuştur (Alexander, 1998; Weir, 1999; Hébert, Lavoie, Piché ve Poitras, 2001; Sánchez ve Sánchez, 2006; Daigneault ve diğerleri, 2012). Bu çalışmada uygun olmayan dokunma alt boyutunun KR 20 iç güvenilirlik katsayısı ise 0,64 ile yapılan diğer çalışmalardan daha düşük bulunmuştur. Bu farklılığın, bu çalışmadaki çocukların kültürel farklılık nedeniyle, bazı maddeleri anlamakta zorlanmalarından veya bazı maddelerdeki uygun olmayan ifadeleri sorun olarak görmemelerinden kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Nitekim yapılan Rasch analizi bu durumu açıklamakta ve çocukların zorlandığı maddeleri göstermektedir.

Bu çalışmada madde analizleri için kullanılan Rasch modeli, tek bir ölçek üzerinde hem kişilerin hem de maddelerin değerlendirilmesini sağlar (Güler, İlhan ve Taşdelen-Teker, 2018). Bu çalışmada ÇİBÖ'nün 33 maddesine yapılan Rasch analizi sonucunda zorluk değerleri bakımından en zor olan maddelerin sırasıyla 1, 3, 30, 29, 14, 20, 24, 9 ve 26 nolu maddeler olduğu belirlenmiştir. Çocukların

bu maddeleri yanıtlarken zorlanmaları, ifadelerin çocuklar tarafından yeterince anlaşılır olmaması ya da çocukların gelişimsel düzeylerinin yanıtlamada zorlanmalarına neden olmasından kaynaklanabilir. Bu dönemdeki çocuklar henüz somut düşünme dönemi içerisinde oldukları için, düşünme süreçleri çocuk tarafından gözlenebilen gerçek olayları değerlendirmeye daha uygundur, soyut kavramları ise etrafındakileri model alma yoluyla öğrenmelerine rağmen, henüz anlamlarını açıklayamazlar (Pedagoji Derneği, 2017). Bu nedenle ölçek maddelerindeki kavramları anlamlandırmada ve uygun olmayan dokunuşları ayırt etmede zorlanmış olabilirler.

Çocukların zorlandıkları maddelerin başında birinci madde olan 'Sırları her zaman saklamalısın' gelmektedir. Yukarıda bahsedildiği gibi somut düşünce evresinde olan çocukların sırlarla ilgili kavramlarda genel olarak zorlanmaları bunun nedeni olabilir. Çocukların, sırlarla ilgili yetersiz deneyim yaşamaları nedeniyle "iyi" veya "kötü" sırları ayırt etmekte zorlandıkları bilinmektedir, çünkü bu tür ayrımları yapmak daha felsefi bir bakış açısı gerektirir (Anagnostaki, Wright ve Bourchier-Sutton, 2010; Gordon, Lyon ve Lee, 2014). Başka ülkelerde yapılan araştırmalarda da çocukların sırlarla ilgili maddelerden düşük puan alması bu bakış açısını desteklese de aynı zamanda toplumumuzda sır saklamanın önemli pozitif bir değer olarak vurgulanmasının da çocuklardaki kararsızlığın nedeni olabileceği düşünülmektedir (Weir, 1999; Gangos diğerleri, 2018). Türk kültüründe 'Açma sırrını dostuna, o da söyler dostuna', 'Kol kırılır yen içinde kalır' gibi bireyleri sır saklamaya teşvik eden atasözleri vardır (Aksoy, 1993). Oysa 'sır saklamak' çocuklar tarafından doğru kullanılmadığında çocuk istismarının ortaya çıkmasını geciktirebildiği için üzerinde durulması gereken bir kavramdır.

Ayrıca üçüncü maddedeki 'Bir kişinin yabancı olduğunu her zaman anlayabilirsin, çünkü onlar sana zarar verebilecek tehlikeli birine benzer', 14. maddedeki 'Yabancılar diğer herkes gibi görünürler' ve 29. maddedeki 'Çoğu insan yabancıdır ve yabancıların çoğu iyidir' ifadeleri çocukların zorlandıkları ifadelerdendir. Bu maddelerde geçen 'yabancı' kelimesini çocuklar yurtdışından gelen 'turist' olarak algılamış ve bunun sonucunda yabancıları tehlikeli olarak kabul etmemiş olabilirler. Çünkü Türk kültüründe 'misafirperverlik' önemli değerlerden biri olduğu için, ülkemizde yurtdışından gelen kişilere genellikle sıcak, hoşgörülü ve yardımsever davranılır (Fırat, 2007). Aynı zamanda çocukların yabancılarla ve tanımadığı kişilere ilişkin ifadelerin uygun olup olmadıkları konusunda net bir fikir sahibi olamamaları, bu konuda bilgi açıkları olduğunu göstermesi açısından da önemlidir.

Otuzuncu maddedeki 'Tanıdığın birisi, hatta bir akraban bile, kafanın karışmasına neden olacak bir şekilde özel yerlerine dokunmak isteyebilir', 20. maddedeki 'Sevdiğin biri bile sana kendini kötü hissettirecek şekilde dokunabilir' ve 24. maddedeki 'Bazen, ailendeki biri sana hoşlanmayacağın bir şekilde dokunabilir' ifadelerine de çocuklar cevap verirken zorlanmışlardır. Birbiriyle ilişkili olan bu maddeler, ölçek değerlendirmesine göre 'doğru' ifadeler olmasına karşın, çocukların bundan emin

olamadıkları ortaya çıkmıştır. Bu ifadeler, ilkokul yaş grubundaki çocuklar için hem kültürel ve bağlamsal hem de bilişsel olarak kafa karıştırıcı olduğu için zorlanmış olabilirler (Gangos ve diğerleri, 2018). Toplumumuzda çocukların yetişkinler tarafından daha çok dokunularak, hatta öpme, sıkma, makas alma, ısırma gibi fiziksel temas içeren bir şekilde sevilmesi oldukça yaygındır (Burkay, 2017). Çocukların bu durumlarda, sevdiği ve tanıdığı bir kişinin davranışlarından kendisini sevdiğini ya da istismar etmeye çalıştığını anlaması güçleşebilir. Dokuzuncu maddede yer alan 'Eğer bisikletinden düşüp özel bölgelerini incitirsen, doktor veya hemşirelerin, giysilerinin altına bakmasında bir sakınca yoktur' ifadesine de çocuklar cevap vermekte zorlanmışlardır. Bunun özellikle kız çocukların özel bölgelerini göstermeye utandıklarından kaynaklanabileceği düşünülmüştür.

Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği'nin Türkçede geçerlik ve güvenilirliğini değerlendirmek amacıyla yapılan analizler sonucunda; Türkçeye çevrilen ÇİBÖ'nün dil açısından özgün İngilizce formuna göre farklılık göstermediği ve çocuklar için istismar bilgi durumunu belirlemede eşdeğer olduğu sonucuna varılmıştır. Sonuç olarak çocuklarda, Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği'nin geçerliği yüksek, güvenilirliği ise orta düzeyde bir araç olduğu belirlenmiştir. Bu çalışma, çocukların cinsel istismar kavramları hakkındaki bilgisini değerlendiren ve ülkemizde çok ihtiyaç duyulan bir Türkçe araç için umut verici sonuçlar vermektedir. Ancak elde edilen bulgular, ÇİBÖ'nün Türkçe versiyonunun daha fazla araştırılması ve geliştirilmesi gerektiğini de ortaya koymaktadır. Bu uyarlamada önerilen kültürel tutarsızlıkları göz önünde bulundurarak, bu ölçeklerin daha odaklanmış bir incelemesinin yapılması, gelecekteki revizyonlar için önemli sonuçlar doğurabilir.

KAYNAKLAR

- Aksayan, S., & Gözüm, S. (2002). Kültürlerarası ölçek uyarlaması için rehber I: Ölçek uyarlama aşamaları ve dil uyarlaması. *Hemşirelik Araştırma Geliştirme Dergisi* 4(1), 9-14.
- Aksoy, ÖM. (1993). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*. İstanbul: İnkılap Kitapevi.
- Alexander, A.D. (1998). *The assessment of a school-based intervention for the prevention of child sexual abuse*. Doctoral thesis, University of Toronto, Canada.
- Alpar, R. (2014). *Spor ve Eğitim Bilimlerinden Örneklerle Uygulamalı İstatistik ve Geçerlik-Güvenirlik*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Anagnostaki, L., Wright, M.J., & Bouchier-Sutton, A.J. (2010). The semantics of secrecy: Young children's classification of secret content. *The Journal of Genetic Psychology* (171), 279–299.
- Baker, C.K., Gleason, K., Naai, R., Mitchell, J., & Trecker, C. (2012). Increasing knowledge of sexual abuse: A study with elementary school children in Hawaii. *Research On Social Work Practice Journal* 23(2), 167-178.
- Barth, J., Bernmetz, L., Heim, E., Trelle, S., & Tonia, T. (2013). The current prevalence of child sexual abuse World wide: A systematic review and meta-analysis. *International Journal of Public Health* 58(3), 469-83.

- Bond, T.G., & Fox, C.M. (2007). *Applying the Rasch model: Fundamental measurement in the human sciences* (2nd ed.). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Borsa, J.C., Damásio, B.F., & Bandeira, D.R. (2012). Cross-Cultural adaptation and validation of psychological instruments: Some considerations. *Paidéia* 22(53), 423–432.
- Bulut, S. (2016) Çocuk cinsel istismarı hakkında bir derleme. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi* 3(28), 139-156.
- Burkay İ (2017) Çocuk yetiştirmede rol model. *Bilgi Yurdu Gençlik Dergisi* (29), 9.
- Büyüköztürk, Ş. (2016). Geçerlik ve Güvenirlik Analizinde Kullanılan Bazı İstatistikler. Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı. İçinde Ş. Büyüköztürk (Ed.) (s. 179-194). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E.K., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2011). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. İçinde Ş. Büyüköztürk (Ed) (s. 102-124). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Calkin, C., Fargo, J., Jeglic, E., & Terry, K. (2015). Blessed be the children: A case–control study of sexual abusers in the catholic church. *Behav Sci Law* 33(4), 580–594.
- Child Sexual Abuse Fact Sheet (2016). *The National Child Traumatic Stress Network*. 01 Ağustos 2016 tarihinde http://nctsn.org/nctsn_assets/pdfs/caring/ChildSexualAbuseFactSheet.pdf adresinden erişildi.
- Coster, W.J., & Mancini, M.C. (2015). Recommendations for translation and cross-cultural adaptation of instruments for occupational therapy research and practice. *Revista de Terapia Ocupacional da Universidade de São Paulo* 26(1), 50–57.
- Çapık, C., Gözüm, S., & Aksayan, S. (2018). Kültürlerarası ölçek uyarılama aşamaları, dil ve kültür uyarlanması: Güncellenmiş rehber. *Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi* 26(3), 199-210.
- Daigneault, I., Hebert, M., McDuff, P., & Frappier, J.Y. (2012). Evaluation of a sexual abuse prevention workshop in a multicultural, impoverished urban area. *Journal of Child Sexual Abuse* 21(5), 521–542.
- DeMars, C. (2010). *Item response theory*. Oxford, UK: Oxford University.
- DSÖ *Process of translation and adaptation of instruments*. 12 Haziran 2017 tarihinde http://www.who.int/substance_abuse/research_tools/translation/en/ adresinden erişildi.
- DSÖ (2016). *Child maltreatment*. 24 Haziran 2016 tarihinde <http://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/child-maltreatment> adresinden erişildi.
- DSÖ (2016). *Child sexual abuse. Guidelines for medico-legal care for victims of sexual violence*. 15 Kasım 2018 tarihinde http://www.who.int/violence_injury_prevention/resources/publications/en/guidelines_chap7.pdf adresinden erişildi.
- DSÖ (2017). *Child Maltreatment*. 10 Ekim 2018 tarihinde http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/child/Child_maltreatment_in_fographic_EN.pdf adresinden erişildi.
- Esin, N.M. (2014). *Veri Toplama Yöntem ve Araçları Veri Toplama Araçlarının Güvenirlik ve Geçerliği. Hemşirelikte Araştırma*. Ankara: Nobel Tıp Kitabevleri.
- Ersoy, Ö.A., & Özkan, H.K. (2017). Okul öncesi dönem çocuklarının cinsel istismara ilişkin bilgilerinin incelenmesi: Nitel bir bakış. *Cumhuriyet International Journal of Education* 6(1), 139-123.

- Fırat, N. (2007). *Okul kültürü ve öğretmenlerin değer sistemleri*. Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Gangos, C.J., Nega, C., & Apergi, F.S. (2018). Adaptation and psychometric evaluation of the children's knowledge of abuse questionnaire (CKAQ-RIII) in Greek elementary school children. *Journal of Child Sexual Abuse* (28), 1-19.
- Gordon, H.M., Lyon, T.D., & Lee, K. (2014). Social and cognitive factors associated with children's secret-keeping for a parent. *Child Development* (85), 2374–2388.
- Güler, N., İlhan, M., & Taşdelen Teker, G. (2018). İkili karşılaştırmalarla ölçekleme yöntemi ile Rasch analizinden elde edilen ölçek değerlerinin karşılaştırılması. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 19(1), 31-48.
- Hébert, M., Lavoie, F., Piché, C., & Poitras, M. (2001). Proximate effects of a child sexual abuse prevention program in elementary school children. *Child Abuse Neglect* 25(4), 505–522.
- Pedagoji Derneği. *Çocuğun bilişsel (zihinsel) gelişimi*. 31 Aralık 2018 tarihinde <https://pedagojiderneği.com/cocugun-bilissel-zihinsel-gelisimi/> adresinden erişildi.
- Jesus, L.M.T., & Valente, A.R. (2016). *Cross-cultural adaptation of health assessment instruments*. University of Aveiro, Portugal. 8 Ocak 2018 tarihinde <http://sweet.ua.pt/lmtj/lmtj/JesusValente2016.pdf> adresinden erişildi.
- Koç, E., Şahin, Ö., Güngör, E., Dağlı Şahin, F., & Derman, O. (2015). Çocuk istismarı ve ihmali önleme derneği gençlik kolu gönüllülerinin çocukluk dönemlerindeki istismar sıklığı. *S T E D/ Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi* 24(4), 134.
- Lewis, T., McElroy, E., Harlaar, N., & Runyan, D. (2016). Does the impact of child sexual abuse differ from maltreated but non-sexually abused children? A prospective examination of the impact of child sexual abuse on internalizing and externalizing behavior problems. *Child abuse & neglect* (51), 31-40.
- Lonne, B., Scott, D. A., Higgins, D., & Herrenkohl, T. (Eds.) (2019). *Re-visioning public health approaches for protecting children. Child maltreatment 9: Contemporary issues in research and policy series*. İsviçre: Springer.
- Oldfield, D., Hays, B.J., & Megel, M.E. (1996). Evaluation of the effectiveness of project trust: An elementary school-based victimization prevention strategy. *Child Abuse Neglect* 20(9), 821–832.
- Pereda, N., Guilera, G., Forns, M., & Gómez-Benito, J. (2009). The prevalence of child sexual abuse in community and student samples: a meta-analysis. *Clinical Psychology Review* 29(4), 328-38.
- Polit, D.F., & Beck, C.T (2006). The content validity index: Are you sure you know what's being reported? critique and recommendations. *Nursing Health* 29, 489-497.
- Pulido, M.L., Dauber, S., Tully, B.A., Hamilton, P., Smith, M.J., & Freeman, K. (2015). Knowledge gains following a child sexual abuse prevention program among urban students: a cluster-randomized evaluation. *American Journal of Public Health* 105(7), 1377-1350.
- Sánchez, A.L., & Sánchez, F. (2006). Evaluación de un programa de prevención de abusos sexuales a menores en Educación Primaria. *Psicothema* 18(1), 1–8.
- Sofuoğlu, Z., Oral, R., Aydın, F., Cankardeş, S., Kandemirci, B., Koç, F., ... Aksit, S. (2014). Türkiye'nin üç ilinde olumsuz çocukluk çağı deneyimleri epidemiyolojik çalışması. *Türk Pediatri Arşivi* 49, 47-56.

- Stoltenborgh, M., VanIjzendoorn, M.H., Euser, E.M., & Bakermans-Kranenburg, M.J.A. (2011). Global perspective on child sexual abuse: meta-analysis of prevalence around the world. *Child Maltreat* 16(2), 9-101.
- Şencan, H. (2005). *Sosyal ve Davranışsal Ölçümlerde Güvenirlik ve Geçerlik*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Tezbaşaran, A.A. (2008). *Likert Tipi Ölçek Geliştirme Klavuzu*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Turgut, M.F., & Baykul, Y. (2010). *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*. Ankara: Cantekin Matbaası.
- Tutty, L.M. (1995). The revised children's knowledge of abuse questionnaire: Development of a measure of children's understanding of sexual abuse prevention concepts. *Social Work Research* 19(2), 112-120.
- Tutty, L.M. (1997). Child sexual abuse prevention programs: Evaluating who do you tell. *Child Abuse & Neglect* 21(9), 869-881.
- Uslu, R.İ., & Kapçı, E.G. (2014). *Türkiye'de çocukların cinsel sömürü ve cinsel istismarı. Son 12 yılda yayımlanan araştırmaların sistematik değerlendirmesi*. Ankara: Alp Ofset Matbaacılık.
- Weber, S., Jud, A., & Landolt, M.A. (2016). Quality of life in maltreated children and adult survivors of child maltreatment: a systematic review. *Qual Life Res* 25(2), 237-55.
- Weir, K. (1999). *An exploratory study of pre-schooler's perceptions and understanding of concepts taught in the "feeling special, feeling safe" sexual abuse prevention program*. Master of Arts thesis, Massey University, New Zealand.
- Witt, A., Brown, R.C., Plener, P.L., Brähler, E., & Fegert, J.M. (2017). Child maltreatment in Germany: prevalence rates in the general population. *Child Adolesc Psychiatry Ment Health* 11, 47.
- Wood, M., & Archbold, C.A. (2015). Badtouches, gettingaway, and never keeping secrets: Assessing student knowledge retention of the "Red Flag Green Flag People" program. *Journal of Interpersonal Violence* 30(17), 2999-3021.
- Yakut, H.İ., & Korkmaz, E. (2013). Çocuklarda cinsel istismar. *Jinekoloji-Obstetrik ve Neonatoloji Tıp Dergisi* 10(39), 1630-32.
- Yurdugül, H. (2006). Paralel, eşdeğer ve konjerik ölçmelerde güvenilirlik katsayılarının karşılaştırılması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi* 39(1), 15-37.